

Las neofitas èn propi fitas – ma co cumbatter las invasivas?

Il homo sapiens na conuscha nagins cunfins. Dentant er plantas ed animals dislocheschan dapi tschientaners sur ils oceans. Plantas che pon s'adattar a clima e cundiziuns dal terrain pon daventar in privel ed ina mulesta. I dovra perquai strategias per cumbatter ellas, las neofitas invasivas.

AUGUSTIN BEELI/FMR

Las emnas passadas ha la FMR preschentà mintga di sin la davosa pagina da la LQ in curt purtret d'ina neofita invasiva. Tge che quai è san lecturas e lecturs dentant: Igl èn plantas che chaschunan problems. Da las radund 350 specias da neofitas ch'i dat en Svizra, tutgan 10% tar las invasivas. I va per quellas, igl èn plantas che pon periclitare la flora locala, ellas pon esser in privel per la sanadad u er far donn a l'economia tras erosiuns u auters privels da la natira. En questa contribuziun finala da la seria «Es ti fit, u neofit?» vulain nus dar ina survista, sclerir dumondas e resumar aspects en connex cun las neofitas invasivas.

Basa legala cunter neofitas invasivas – pertge cumbatter?

Dapi che Columbus è navigà 1492 sur l'Atlantic ed ha scuvert l'America datti neofitas. Igl èn plantas estras ch'ils exploraturs han manà en l'Europa. Bleras han enritgì il plan da nutriment da la populaziun dal continent vegl, las pli prominents èn tartuffel e tirc, alura er bleras verduras, fluras e plantas decorativas. 10% da las circa 350 specias importadas sa mussan sco problem per l'uman e ses ambient. Perquai ch'ellas èn fitg fermas, stgatschan neofitas invasivas tut quai che crescha en lur conturn. La Confederaziun ha stuì relaschar leschas che defineschan exact tge che po vegnir importà vinavant e tge ch'ins sto finalmain cumbatter. L'ordinaziun davart la derasaziun d'organismes en l'ambient (Freisetzungsvorordnung) è la basa legala latiers. Igl è in cumpendi che concretisescha quai che è da far. L'ordinaziun è ina brochura da 38 paginas cun 63 artitgels e 23 paginas annexas.

Las strategias da cumbatter ellas

La Confederaziun ed ils chantuns han sviluppa ina strategia che sa cumpona da tschintg parts: A. Interrumper la derasaziun da las neofitas invasivas; B. Observar lur derasaziun actuala e la tendenza da derasaziun; C. Impedir l'ulteriura derasaziun; D. Cumbatter ellas en territoris sensibels; E. Cumbat sur l'entir territori svizzer; F. Emprovas scientificas ora en la cultura. En il chantun Grischun è l'Uffizi per

la natira e l'ambient responsabel per las neofitas invasivas. Ils davos onns ha el sviluppa la strategia per nossas regiuns muntagnardas. Entaifer l'Uffizi è *Sascha Gregori* responsabel per il sector da las neofitas. El organisescha las gruppas dal servetsch civil che vegnan en acziun en las vischnancas e cussegliera era quellas. L'Uffizi ha stgaffi feigl d'infurmaziun e recumandaziun per cumbatter las specias pli dominantas, per exempel la rigera (Einjähriges Berufskraut), il sanetsch cun feglia satiglia (Schmalblättriges Greiskraut), la balsamina cun glonda (Drüsiges Springkraut) e la darsvenna da Mantegazzi (Riesenbärenklau). Mintga vischnanca ha ina persuna

La flur attractiva dalla balsamina cun glonda. FOTO AUGUSTIN BEELI

da contact per cussegliaziun ed acziuns cunter las neofitas invasivas. Per il pli èn quai ils selviculturs. La tematica è relevanta enfin tar la procedura per lubientschas da construcziun.

Rapport annual 2020 da las neofitas

Sascha Gregori, il responsabel da l'Uffizi per la natira e l'ambient, ha da far mintg'onn in rapport davart las specias estras invasivas en il Grischun. Quel da l'onn 2020 è cumpari questa primavaira. Igl è in document che include tut ils aspects dal management da las neofitas, las novas cifras ed ils resultats. L'onn passà èn commemoras e commembers dal ser-

vetsch civil stads 1244 dis, resp. 7650 uras da lavur en acziun per cumbatter las neofitas invasivas. Tar questa truppa sa mussa ina reducziun drastica da persunas ch'èn a disposiziun. En ses rapport menziuna Sascha Gregori ils sforzs e la lavur ch'i vegn fatg cun flyers e tavlas d'infurmaziun per sensibilisar la populaziun. En vista a la dimensiun che l'invasiun da neofitas ha, sto il chantun metter prioritads. Actualmain sa limitescha il cumbat sin 11 specias e prioritad han biotops protegids. 7 da quels biotops èn en Surselva (Cahons, Sumvitg; Cauma, Schluein; Disla, Pardomat; Ruinaulta, Versomi; Lag digl Oberst, Laax; Ognà da Pardiala, Breil; Plaun da Foppas, Glion; Ulteriurs èn Isla Bella e Isla Spinatsch, Domat, Panaduz e Tumleastga; Rodauen, Trimmis; Seidengut, Cuir).

Infurmaziuns, posts da cussegliaziun, links e litteratura tar la tematica guarda: www.waww.anu.gr.ch; www.neophyt.ch; www.infoflora.ch

Enritgiment u smanatscha?

En il Grischun datti 350 neofitas ed en Svizra anc 250 latiers. Da tuttas radund 600 specias sa cumportan sulettamain 10% sco invasivas ed a moda problematica. La pli gronda maiortad è cumplettamain discreta e nunprivlusa. Per che la minoritad na daventia betg ina mulesta pli gronda e chaschunia anc dapli problems, ston ins cumbatter ella. Quai è pussaivel cun diversas metodas ed è dependent dal lieu. Betg il cumbat è dentant il pli impurtant. Anc pli impurtanta è la prevenziun. Il motto general è «Defender gia al cumenzament». Betg spetgar e guardar co che las neofitas invasivas creschan, mabain strair ora ed eliminar pitschens gnies/ignivns che cumenzan a sa mussar. Sdrappar ora ina planta e metter quella en in satg da rument è pli effizient che da volver enturn ina entira surfatscha.

Tge plantar?

Tar la variaziun da plantas indigenas na datti prest nagins cunfins. I dat bler dapli plantas attractivas che fan meglier effect, èn pli nizzavilas ed er adattadas. Er quai dependa tut dal terrain, dal lieu e dal niz giavischà. As laschai cussegliar dals specialists da l'orticultura e da la selvicultura.

Intginas dumondas al specialist da neofitas, Erwin Jörg, Sursee

Avain nus, la populaziun, pers il cumbat cunter las neofitas invasivas?

Da maniera generala na pon ins betg responder questa dumonda. I dat vairamain specias tar las qualas il cumbat è segir gia pers. Uschia èn p. ex. las duas tortas d'aur da l'America dal Nord (Solidago canadensis, amerikanische Goldrute) sa derasadas dapertut ed igl è quasi nunpussaivel d'eliminar questas plantas en l'entira Svizra. Qua ston ins sa limitar da proteger ils biotops periclitads e/u protegids. Quai vegn alura era gia fatg cun bun success en tut ils chantuns. In exempel tar il qual nus n'avain insumma betg pers il cumbat è l'ambrosia. Tar questa planta han las campagnas d'infurmaziun e da cumbat cumenzà gia fitg baud e qua tras han ins era survegnì sut controlla detg bain la situaziun. Sulettamain en il territori dal Lai Léman ed en il chantun Tessin datti grondas populaziuns damai che la semenza arriva là sur il cunfin cun ils camiuns.

Vegn il problem da las neofitas survalità u sutvalità?

La populaziun sutvalitescha segir il problem. D'ina vart èsi per part bellas plantas ch'ins tgira bain schizunt en ils ierts-chassa. Da l'autra vart na conuscha la maiortad da la gliעד gnanc endretg las plantas e n'è er betg conscianta quant derasadas che las diversas specias èn gia. Latiers na conuscha la gliעד er betg il grond potenzial da donn da questas neofitas invasivas.

I para d'esser pli e pli grev da chattar voluntaris che gidan da cumbatter la derasaziun massiva da las neofitas. Pertge na pon ins betg clamar dapli gliעד (p. ex. voluntaris, uniuns, servetsch civil euv.)?

Quai pudess'ins tuttavia, sche dapli gliעד fiss pronta da s'engaschar gratuitamain per la generalitad. Jau sun da l'avis ch'ins stuess indemnisar per far questas lavurs. Alura pudess ins surlaschar als profis il cumbat. I n'è numnadamain betg fatg cun in engaschi sulet ed unic. Il medem onn ed ils onns suandants dovri adina puspè controllas e novas intervenziuns. Cun voluntaris na pon ins gea betg far quest pensum. L'entira organisaziun e logistica sto vegnir schliada a moda professionala. La populaziun sto savair ch'il cumbat cunter neofitas invasivas è cumbinà cun fitg blera lavur e ch'el vegn er a custar bler.

Tge schabegia sche nus laschain a la natira la via libra. Na vegnan las neofitas invasivas betg ad arrivar a lur cunfins?

Sco dapertut en la natira vegni a dar novs equilibers resp. novas gulivaziuns. Las neofitas vegnan a popular tuttas nichas ecologicas che cunvegnan ad ellas. Quest process vegn la midada dal clima segir a favurisar. Las plantas indigenas vegnan a guntgir ora las neofitas, lezzas stgatschan las indigenas damai che las estras èn disadas cun temperaturas pli chaudas.

Erwin Jörg è biolog promovì (dr. biol.), el vala sco in dals pli renconuschids specialists da neofitas da la Svizra. El è stà engaschà dapi 1994 en la partiziun promoziun da la natira dal chantun Berna. Dapi 2004 s'occupa el intensivamain cun neofitas e s'engascha era en divers gremis chantunals e federalis. Jörg ha dà numerus curs da scolaziun e fatg referats en tut la Svizra. Dapi quest onn è el pensiunà.